

ХРУНЬ

i

ЧОРТ.

написав
В. БУДЗИНОВСКИЙ

Ціна 15¢

НАКЛАДОМ „СІЧОВОГО БАЗАРУ”
34 E. 7th Str. New York, N. Y.

— 1918 —

PG
3948
B73
K5
1918

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

КНЯЖИ?

ХРУНЬ І ЧОРТ

написав

В. БУДЗИНОВСКИЙ

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

НАКЛАДОМ СІЧОВОГО БАЗАРУ

34 East 7th Street,

NEW YORK CITY

— 1918 —

„Вуйтем го зробіць!“ — сказав староста до маршалка, коли сей жалував ся, що Семена Кравчука з Солухівки не можна ніяким способом приборкати.

„Він не лиш зганґренував радикалізмом ціле своє село — каже маршалок — так, що при виборах воно вже пропало для нас, але ще і повіт цілий бунтує. Закладає читальні, агітує проти “поржондних” вітів, розкидає, словом, через того драба при найблизших виборах ми готові програти“.

„Вуйтем го зробіць!“ — повторив староста. Я в кількох селах маю таких агітаторів. Всіх їх пороблю вітами. Тими старими туманами, що лише уміють красти, а не можуть собі дати ради з радикалами, в сих часах вже не дасть ся удержати повіту в руках. Треба скаптувати собі тих, що самі перейшли радикальну школу. Такий буде більший пес, ніж тресований по старому“.

„А як не поправить ся, то ставши вітом, буде еще небезпечнійший для “народовой справи” замітим маршалок.

“Пусте!—відповів староста.—А люстратор на що?! Не поправить ся, то все знайдуть ся якісь „неправідловосьці“ в урядованю і вже по вітвстві. З иньшими неспокійними духами я ще піджду, щоби дійсно не було ще гірше. Але за Кравчука я не бою ся. Він має такі фальшиві очи, що я не верю в щирість його радикалізму. Він здаєсь тому лиш поборює теперішного віта, щоби самому стати вітом. Треба буде его втягнути в компанію підпанків, щоби вічно був в потребі гроша, то як будемо дивити ся крізь пальці на его господарку в громаді, буде нам служити за десять старих, але непорадних хрунів. Не лиш з его громадою будемо мати спокій, але еще кілька сусідних буде тягнути туди, куди нам треба“.

На донос Кравчука, зроблений еще перед трема роками, що віт бере собі гроші, які громада дістає за виарендоване пасовиско, зїхала доперва тепер комісія. Ревізія книжок і переслухані свідки ствердили, що віт дійсно обкрадав громаду і його скинули.

Вітом став Семен Кравчук, і справдило ся се, що староста сказав маршалкови. Кравчук забув, що коли еще не був вітом, агітував за тим,

щоби громада урядувала по руськи. Як би він посилав руські урядові письма, то з него сьміяли би ся ті “пани,” з котрими він в місті що неділі, що сьвята і при кожній урядовій оказії запивав ся. Там був возьний від староства, здекутник і два писарі зі суду. Ті пани его шанували, перші кланяли ся єму, пили як він платив, тож і він мусів „тримати з ними руку“.

Та коби то еще самі пани. А то і пані тай панни приняли його до свого товариства, як він став вітом. Як лиш він зі своїми панами засів у Майорка, то коло него все сідала сестра здекутника, молода вдовиця. Раз, як продав велприка, то купив їй ковтки, а жінці сказав, що гроші згубив. Він за кождим разом, коли зійшов ся з нею, приніс їй якийсь дарунок, а навіть зичив їй гроші, щоби тільки не дивила ся на жандармів, котрі— як розповідали нехристи жиди—заходили до неї. Вона мала такі гарні очи, що за ті очи пішли гроші за громадське пасовиско і гроші зложені на будову нової школи.

Раз якось сидів Кравчук в шинку, але вже не у Майорка, де все грала музика, тільки на передмістю, де заходили самі хлопці. Його від Майорка так, якби випросили, бо вже пару разів прийшов між „панів“ без гроший. Вдовиця сіла собі між двома жандармами і навіть не глянула на

него. Він висунув ся тихцем з шинку і вступив до корчми, до котрої заїздив з часта, як еще не був вітом. Ёму троха серце не трісло з жалю, що там при музиці сидять ті „лани“, що мають гроші. Вони там пють, співають, обіймають вдовцю, а він тут сидить сам в тій хлопській корчмі, перед кватиркою смердячої сивухи.

„Гей, гей . . . коби то гроші мати! — бурмотів під носом пан начальник. — Ужив би я світа. Не зтакими панамі, не з такими жінками я погуляв би, як ті, що у Майорка!“

Зітхнув глибоко, похитав головою і як крикне тріснувши пястуком об стіл:

„Чорте! Дай гроші і покажи дорогу. Нехай я з рік погуляю як хочу, а душу віддам тобі. Так, віддам душу, лиш дай гро...“

Послідного слова не договорив, бо закашляв ся... Саме перед ним закурило ся з землі димом горючої сірки і смоли. Віт вилупив баньки і перехрестив ся, бо перед ним стояв кущий з величезним міхом на плечах.

„Не хрести ся, як мене кличеш!“ — каже кущий, геиннувши міхом срібла і золота об землю.

Віт троха не зомлів, побачивши такий великий міх і звук срібла. — „Чи ти справвді чорт?“ — вибовтав по хвили.

„Диви — каже чорт, скинувши шапку — бачиш ріжки?... А тут в мішку се, що тобі потрібне: і срібні і золоті корони. Чуєш як дзвонять?“ — додав, копнувши мішок ногою.

Вітови засвітили ся очи.

„І я все те дістану?“ — спитав.

„Не задурно — відповів чорт. — Як залишеш душу. Ти-ж на се призвав мене тут“.

„Сказати не тяжко — каже віт — але за гроші погубити душу... то не легка справа“.

Чорт розлютив ся. — „То чого кличеш мене! — крикнув. — Ти сьак, чи так, підеш до пекла. Твою хрунівську душу дістанемо за дурно. Але що нам ліпше мати душу за контрактом, заінтабульовану в наших пекольних книгах, тож я прийшов тут зробити з тобою контракт. Я не просив ся, ти сам мене кликав. А як тепер крутиш, то бувай здоров“.

Чорт вже хапав за мішок, але Кравчук пер мішок коліном і задержав чорта. „Сідай, поговоримо—каже.—Я гроші мушу мати. Я мушу відбити жандарам вдовичку... Так, відібу, а потому покину. . . Покину, і куплю собі другу, третю. . . десяту. Я хочу. . . я мушу мати гроші. Хочу з рік бути паном, жити як пани. . . Пити вино при музиках і з дівчатами, їсти морську рибу, курити цигара по шістьці, так як пан маршалок..

до четвертини, а потому кидати, щоби міські пани збирали і докурювали... В прочім я еше довідаю ся, як пани гроші викидають і на що“.

„Добре, добре — каже чорт. — Все те будеш мати, лиш запиши душу, аби ми не потребували тебе ціле житє пильнувати, та підмовляти до гріха. Підпиши отсей документ і справа буде скінчена. Нам не треба ні нотаря, ні сьвідків. Капля твоєї крови стане за все те“.

„Сідай — каже віт. Поговоримо. Як-же ти гадаєш зробити се. На який процент даш гроші? Не бій ся, я маю великий ґрунт, а як з ласки пана старости і „повяту“ повітую дванацять лїт, або й довше, то загорну ціле село. Буде з чого віддавати. Даю без торгу двадцять процент“.

Чорт сидів хвилию німий. — Чи ти сказив ся?! — питає, — я жид щоби брати процент? Як ти мене кликав, то ти давав свою душу. Ти вже забув? Не крути, лише кажи явно чи підпишеш документ, що за гроші даш душу?”

“Ігі! — каже віт сплюнувши. — Ти гадаєш, що я такий дурнець як ти. Хто видів таке, щоби за гроші давати чортові християнську душу.

Чорт розлютив ся і став вже ганьбити: „А ти хруню якийсь. Як хочеш мати гроші, то мушиш як пес повзати передімною на череві. Ти га-

даєш, що як маєш ласку тих, що так як і ти по смерти помандрують до пекла, то можеш безкарно говорити до чорта так, як у своїй громаді до своїх хлопів?! Як говориш з чортом то мусиш бути чемний. Ми в пеклі маємо добре виховане. Гадаєш, що в пеклі самі батярі? Ні любчику, у нас що другий виховав ся по панськи, в сальонах. Гадаєш, що у нас сама бідна, неотесана голота, що лиш матіркувати вміє. Таж у нас аж кишить князями, пралатами, двірськими дамами. До нашого товариства належить сей король, що повикидав з гробів кости руських князів; моїм товаришем є князь, що тисячами вбивав на палі руських хлопів. Перший мусить що вечера іти до гробу, де зложено його стерво і власними очима мусить що вечера дивитися, як пси облизують його кости, паскудять на них. Коли вже надходить північ, він збирає ті кости і назад складає їх до купи в домовині, щоби на другу ніч знов їх викинути на гній. А сего князя, що вбив на палі тільки народу, чорти вбивають що рана на палі. Вечером стягають його, викупають в кипучій смолі, а як через ніч рани трохи присхнуть, рано знов вбивають на палі. Таких то пасажирів має пекло. Ти може гадаєш, що у нас є такий Наливайко, Підкова або Стасюк?! Ні! на таких ми не ласі. Нехай ними небо чванить

ся. Як хочемо взяти такого мурґу як ти, то робимо тобі ласку. То-ж як говориш зі мною уважай на слова. А хочеш мати гроші то проси!... Даш душу, чи ні?!"

„Та вже нехай буде — відповідає віт. — Лиш не сердь ся. Я доперва зачав жити з панами, то-ж не дивуй ся, що скажу коли яке грубе слово. Я вже не торгую ся. Підпишім контракт. Ти даєш мені гроші, кільки і коли мені треба буде, маєш бути моім льокаєм, носити за мною гроші і служити мені, а як умру то возьмеш душу... Хай чорт бере!"

„Гов!... каже чорт хапаючи за міх. — Ти знов крутиш. Як ти мене кликав, то ти виразно казав, що хочеш рік погуляти, а за сей рік дати душу. Як даєш душу за рік то підписуємо контракт. Інакше я не можу обстати.“

„Рік то за мало, — каже віт. — Дай десять літ.“

„Ад'є!“ крикнув чорт і закинув міх на плечі. Кравчук схопив ся на рівні ноги, обіймив міх обома руками і притис його кріпко до грудий. “Не втікай — каже. — Нехай вже так буде як хочеш. Пишім контракт.“

Чорт поставив міх назад на землю, виймив ізза пазухи кусень пергаміну, кусень добре виправленої шкіри з хребта якогось бернадина, ви-

рвав собі з тіла перо і затаїв ножиком. Ві вкусив ся в палець, що аж кров виступила, чорт замачав перо в крові і зачав писати.

В контракті зобов'язав ся чорт мати все для віта міх наповнений грішми, носити єго за вітом та урядувати за него в громаді, як се буде потрібне. За се віт зобов'язав ся по році повісити ся і віддати душу чортові. Підписав віт контракт власною кров'ю, понапихав кишені срібними і золотими коронами і пішов просто до Майорка. Жінці переказав післанцем, що кідька днів не буде єго дома, бо розписані вибори, а пан маршалок казав єму обійти цілий повіт, огітувати за панським кандидатом. За се має — переказував — десятку за день. Щоби жінка увірила, післав їй кільканацять корон. У Майорка пани мали сеї noci велику забаву, а Майорко великий зарібок. Вдовичка ані глянула в той бік де сиділи шапдарі. Парубки шинкаря мусіли віта і всіх тих „панів“, що з ним пили, винести над раном до курника, де вони переспали день аж до вечера.

Віт зміркував, що як дальше так буде гуляти в своїм місті, то про все те довідає ся ціле єго село, а в додатку готові єго підозрівати, що він обікрав кого... готові єще арештувати. Порадивши ся з чортом, віт поїхав до Львова. Там ніхто не знав єго і віт міг безпечно жити по панськи.

„Ага! — каже раз віт до чорта — я цілком забув, що у нас завтра правибори. Чи ти тямиш, що маєш за мене робити в громаді вітівську службу?“

Знаю — відповідає чорт. — Що прикажеш?“

„Маєш завтра перевести правибори — каже віт. — Наше село дає трох виборців. Староста казав, що у нас має вийти арендар, учитель, але не той старший Русин, лише той молодший. Я вже зробив половину, бо до лісти, котрої я не вложив в громаді, я не вписав кількох головних, радикальних агітаторів, а за те втягнув кількох мерців, малолітних жидів і двірських форналів, що не мають права голосованя. Уважай, щоби за ніяку ціну не допустити до голосованя тих, котрих нема в лісті, а за небіжчиків мають голосувати другий раз ті жиди і форналі, що вже раз голосували. Найліпше зробиш, як комісаря заведеш до села так, щоби ніхто его не видів і переведи правибори з самими хрунями. Село не знає коли мають бути правибори, бо я того не оголосив. Як люди що проноухають, то зберуть ся в громадській канцелярії. Тоді ти заведи комісаря до двора і там роби вибори.

Чорт надяг на себе вітівське шмате і кожух, (віт, що подавав ся в місті за подільського пана, носив ся вже по панськи) і стрибнув над раном

до Сопухівки. Справився дуже скоро, бо вже в полудне був назад у Львові, в готели Жоржа, де була їх квартира. Віта, котрий еще спав, бо в ночі закрошився був крепко, пробудили якісь стони. Се чорт сидів скулений в куті з підв'язаною головою і скавулів так.

„А тобі що стало ся?“ — питає здивований віт.

Чорт знов заскавулів і з болю вигривив лице так страшно, що аж віт злякався. — „Чорти-б тебе побрали і всіх твоїх хлопів!“ — вистогнав. — „Чи у вас всі правибори так кінчать ся?“

„Та що-ж таке стало ся?“ — питає віт.

„Що стало ся? — вистогнав чорт і витягнув до віта руку, показуючи на долони чотири зуби... Ох, ох! Щока болить... зломана... Хлопи вибили мені зуби... щоку зломили. В грудях щось... ох... коле... Ай... ай!... здаєсь два три... ох, вай!... здаєсь пару ребер зломили мені. Все те тобі належало ся. За твою сфальшовану лісту, за те, що я послухав тебе і перевів правибори так, як ти казав, лишу ся калікою“.

„Кажі-ж бо, як то було і за що пішло? — допитував віт, — аби я знав, чи безпечно мені вертати до села, чи може маю іти до пана старости, аби в моім селі, або й таки в моїй хаті зробив

постерунок жандармерії... Бо з хлопом радикалом не жарти, як..."

„Дурень ти! — перебив йому чорт. Ти підеш до пекла, не вступаючи до дому... Як би я був знав, чим то пахне служити хруневи, то я був би не полював на твою душу. Тепер вже пропало. Мушу терпіти, тільки більше на правибори не висилайте мене“.

„То так за сі правибори розізлили ся хлопи?

„І за правибори і за всі твої хрунівства. Слухай... Я зробив так, як ти казав. В селі був спокій, ніхто не підозрівав, що нині правибори, бо ти затаїв се перед громадою. Я завів комісаря до двора, так, що ніхто сего не помітив і скликав там всіх хрунів. На село вислав комісар рівночасно трех шандарів, аби крутили ся коло громадського уряду. З того хлопи виміркували, що будуть правибори і зійшли ся під канцелярію, та ждали на комісаря і на віта. Коли вони там так дурно ждали, тимчасом в дворі правибори скінчили ся. Выборцями стали ті, котрих ти казав вибрати і я пустив ся селом до твоєї хати, шоби — як ти казав — дати жінці гроші зароблені ніби на виборах, та сказати їй, що іду на дальшу агітацію в повіті. Тимчасом котрийсь хрунь, що вернув з двора, сказав зібраним перед канцелярією, аби дурно не ждали, бо вже по правиборах. Роз'ярений народ

кинув ся в сторону двора і так я зійшов ся з твоїми хлопами — бодай мені вже ніколи не довело ся вітувати!... йой, як болить щока... як в грудях коле!... Як лиш побачили мене, стали викрикувати: „То ти хруню спродав громаду?! Ти сучий сину спродав півтора тисяча душ!” — Не знаючи, чим се пахне, я замітив, що так має бути, бо так казав пан староста. По сих словах мені нагло потемніло в очах, і я впав на землю. То якийсь хлоп почастував мене так колом по голові. Хлопи обступили мене, і як не стануть бити... По ногах, по хребті, по голові... де хто відлив палицею чи колом. „Се тобі за правибори“ — каже оден; „а се за те, що староство замкло читальню, бо ти доніс, що там хлопи сходять ся радити над „страйком“ — каже другий, частуючи мене чоботом по зубах; „а се за польску печатку“ — крикнув третій, копнувши мене в бік... Надбіг якийсь панич, кажуть що попівський син, тай кричить до скажених: „Люди! Та деж так по зьвірськи, по голові гаратати?! Як вже бете, то маєте его грішне тіло.”—Знавш, що на се сказав котрийсь з них? Він каже: „Паничу! Як би чоловік жалував, то цілком не бив би”.—Рівночасно як не спарить мене якимсь колом по зубах, а щока лише: хруст. Я рукою до писка, а вже мени чотири зуби. Як хлопи побачили, що мені з носа і з

песка бухнула кров, розступили ся. Кождий плюнув мені в псок і всі розійшли ся. Я ледво позбирав свої кости і приволік ся тут“.

Вітови жаль було чорта, але остаточно рад був, що так стало ся, що чорт дістав ту порцію, яка єму належала ся і яка булаби его певно не минула. В ночі влетів до комнати некольний хірург, полатав чортівські ребра і щоку і чорт перестав скавуліти.

„Отже ти не був у мене в хаті“? — питає на другий день віт чорта.

„Та не був. Прецінь я не міг показувати ся жінці ні дітям такий збитий та покалічений.“

„Добре зробив, що зараз не пішов“ — каже віт. — Але тепер таки треба би заглянути до хати, бо жінка буде неспокійна, що зі мною стало ся. Йй певно вже переказали, що мене побито. Іди до неї, скажи, що я ще якийсь час мушу агітувати, що за правибори в Сопухівці дістав тисяч корон, а другу тисячку заробив на иньших громадах, та що ті гроші даю йй“.

Пішов чорт до Сопухівки, але вернувши, знов мусів кликати цирулика з пекла, щоби полатав і плястрами обложив его тіло. Сим разом побила его таки сама вітиха.

Коли чорт — ніби віт — прийшов до хати Кравчука, вітихи не було дома. Як лиш він пока-

зав ся, всі діти стали єму дорікати за єго хруїство. Найстарша донька, Гандзя, плакала і дорікала єму, що через батька покинув її суджений, бо казав, що не хоче женити ся з хрунівським насінем. Всі діти жалували ся, що не можуть показати ся на вулицю, бо ціле село зве їх хрунятами. Коли надійшла вітиха, також не пізнала, що се чорт, і накинула ся на него лайкою: „Ти хруню якійсь! Ти запропастив долю нашої дитини. Гандзя постаріє ся дівкою. Хто йде попри нашу хату, то сплюває. В ночі по виборах повимикував хтось нашу картофлю і витовк кукурудзу. В неділю, як я прийшла до церкви, то весь народ вийшов на цвинтар. Люди зажадали від попа, щоб церков посвятив на ново, бо хруниха запаскудила дім божий. Я навіть не жалю ся нікому, бо їх правда. Ти хлоц, а зрадив хлопську справу; ти Русин, а тримаєш з ляхами“.

Чорт взяв ся втихомирювати бабу. Казав, що він плує на дурний хлопський розум. Гандзя нехай не журить ся, бо за гроші, які заробив на виборах, купить їй чотири морги поля. На місце того, що ” покинув, знайде ся сто інших, що злакомлять ся на її гроші.

Як се вітиха почула, розсердила ся еще гірше. „Ті хрунівські гроші — крикнула — кинь в болото, бо се чортівські гроші! Вони добра нам

не принесуть. За ті гроші, що ти перший раз передав мені, я купила веприка. Він здох першого дня. Чи се не доказ, що то нечисті гроші?!"

„Що ти бабо розумієш?! — каже чорт — се політика. Ти до політики не вторкайся“.

„Політика? — каже баба — як би твоя політика була чесна, то за неї не платили би тобі вороги хлопів. За ту політику тебе хлопви хруньом прозвали, мене хрунхою а наші діти хрунятами. За ту твою політику тебе хлопви побивили. . . А я. . . я нехочу, щоби за твої гріхи, за твою зраду покутували мої діти. Я громаді покажу. . . я виратую честь моїх дітви — крикнула вітиха, хапаючи за праник.

Чорт подав ся до дверей, але вже було за пізно. Дістав праником по морді так, що щока другий раз трісла. Чорт вискочив з хати, але вітиха за ним. Гнала єго аж за село і гаратала праником. Помагали їй парубки, що повибігали з хат. Що хто мав в руці, тим бив. Хто не мав палиці чи кола, метав за вітом каменем, полінами, гноєм.

Так гнали за ним аж до границі села; звідтам завернули. Чорт сів на камени, відпочав троха, а побачивши, що кругом него вже нема живої душі, одним скоком дістав ся до Львова до готелю Жоржа.

Віт знаючи, що єго жде, якби коли появил

ся в селі, рішив ся вже не вертати до дому і решту року закінчити у Львові. До кінця року було вже не далеко, а він і так мав віддати душу чортові. Він гуляв дальше і хатою ні родиною не журился.

Одного дня, коли збирав ся на забаву, чорт каже до него: „Начальнику! Нині догодить собі добре, бо завтра беру вашу душу. Завтра буде рік, як ви підписали контракт.”

„Раз козі смерть — каже віт — ходім на забаву!”

“Незнати, як ти завтра будеш такий віддажний — погадав собі чорт і пішов з вітом на балъ.

На другий день рано по забаві чорт витягнув віта на прохід. Зайшли в ліс за місто, під чортівську скалу. Віт був п'яний і навіть не знав, де він є.

“За хвилину буде рік, як ти підписав контракт — каже чорт — тут маєш мотуз... Лізь на дерево і вішайсь.”

Віт відразу витверезився. Сів на камінь і опер ся о скалу. Зимний піт виступив ему на чоло. „Та я ще з жінкою, з дітьми не попрощав ся, — каже — пусти мене хоч на оден день до дому. Нехай ще раз гляну на рідне село, родину побачу. Тай нагрішив я чимало..., нехай висповідая ся...”

„Ха, ха, ха, — розсміяв ся чорт. — Сповідати ся хочеш, розгрішене дістати і від пекла викрутит ся? Диви на контракт; пізнаєш свій підпис?“

„Пусте підпис! — каже віт. — Я таки не повішу ся і душі не дам. Жди на мою смерть, як вона сама прийде.“

Віт встав і хотів відійти. Але чорт не гадав випустити его з рук. Вхопив его за рукав, закинув мотуз на шию і стягнув петлю так сильно, що вітови аж очі на верх вилізли. — „Як не віддаш душі самохіть — крикнув — то я її сам видушу з тебе. Кажу тобі, що лекше їй буде лізти самій з твого стерва, ніж як я буду силоміць її тягнути“.

“Та, коли вже так мусить бути, то нехай буде твоя воля“ — сказав віт, витягаючи з кишені флящину коняку. Вищідив до дна, кинув фляшку чортови в зуби і як кіт вдер ся на дерево.

Віт на мотуску ще тріпав ся, як під землею щось заклекотіло. В ріжних місцях став з під землі добувати ся дим, вогонь і страшний смрід горючої сірки. В лісі заройло ся чортами, мовби ціле пекло вискочило зпід землі. Всі чорти вимахували вилами, гралями, кліщами і желізними колами, а кричали так, що аж листе обсіпувало ся з дерев. Одні кричали “бий!”, другі “ратуй!”, треті „відріж!“ Одні чорти побивали кленучи ві-

тівського чорта, другі кинули ся на дерево відрізувати віта. Відрізали, але було вже за пізно. Бездушне тіло гепнуло на землю, а душа, що вже була вийшла з него, сиділа скулена коло чорта, котрий мав її забрати. За хвилю чорти утихомирили ся і обступили кругом скалу, під котрою сидів їх товариш з вітівською душею. Чортівський старший, Мацупер виступив з півколеса, станув перед заляканим чортом, котрий сам еще не знав, яка єго вина. і так промовив:

„Я все казав, щоби того дурня не посилати на землю полювати на людські душі, бо він за кожним разом змайструє щось таке, що ціле пекло мусить за него соромити ся. Тепер знов змарнував цілий рік на се, аби дістати душу, котрої ми не можемо прийняти, бо споганилаби наше пекло... Чи ти свинтуху не знав, що ми хрунів до пекла не приймаємо? — каже Мацупер звертаючи ся до чорта. — Чи ти не знаєш, які дипломи у нас вальборні? Чи тебе в нашій школі не учили, які є гріхи, за котрі бере ся душу до пекла? Між гріхами є крадіж, морд, обманьство, чужоложство і таке иньше. Чи ти між сими гріхами вичитав хрунівство? Чи між тими гріхами, що в пеклі вони гоноровим дипломом, є польське урядоване в руській громаді, чи там є шахроване виборів в

користь панів? Чи там взагалі є бесіда о зрадї власного народу?!

„Коли Бог робив свої карні параграфи, тогди єще на сьвітї не було такого плюгавства, як хрунівство або кацалство. Такої погани, як хруні, тоді єще не було на землі. Тодї навіть на гадку не прийшло нікому, що сьвіт колись буде покараний хрунями, тож хрунівства не втягнуено до грїхів. Хрунівство не дає нам права до хрунівської душі.

“А я вам тим прислужив ся, — каже ганьблений чорт — що вхопив для пекла навіть таку душу, до якої пекло не має права“.

За се слово Мацупер так замалював чорта в писок, що єму аж юшка бухнула з носа. — „Мовчи собако! — крикнув. — Сором робиш пеклу. Ми не лиш не маємо права до хрунівської душі, але навіть дарованого хруня не прийmemo. Хрунівство є такою поганю, таким плюгавством, що найбільші злодії і розбишаки, найбільші злочинці утікли би з пекла, як би їм казав сидіти в однім кітлі, варити ся в одній смолі з такою товариною. Для хрунів нема місця в пеклі, а мені здає ся, що і до неба не приймають їх!

„А тепер, — каже дальше Мацупер — щоби той дурень раз на все мав научку, і щоби жаден чорт не важив ся полювати на хрунівські душі,

мусимо присудити йому таку кару, на яку він заслужив собі. „Щоби не утік, прикувати его до скали!”

Прийшли пекольні ковалі з ланцями і прикували чорта до чортівської скали. Прикували кожду руку і ногу зокрема. На шию і в поясі заложили желізні обручі і також прикували до скали. Так прикований чорт ані рушив ся. Прихилив лиш голову на бік, прижмурих очі і ждав на кару. Він знав, що кара буде страшна, що буде тяжша, ніж всі пекольні муки всіх грішників на купу.

Зійшов ся чортівський трибунал під проводом Мацупера. Суд був короткий, бо вина була очевидна і не треба було слухати ніяких свідків. Присудили на найтяжшу кару, яку тільки пекло має на чортів. Мацупер приступив до прикованого до скали чорта і каже ему: „За се, що ти хотів сплюгавити пекло хрунівською душею, наш трибунал засудив тебе на трикратне покроплене сьвяченою водою.”

Засуджений заскавулів так страшно, що аж все листе з дерев обсипало ся.

„А ти — каже Мацупер до вітівської душі — ані гадай до пекла дістати ся. Як тебе небо не прийме, то будеш валяти ся по сьвіті до суду віку, будеш розносити по сьвіті чуму та холеру!”

“Гей! Сюди з сьвяченою! — крикнув Мацупер. — Три рази покропити!”

Земля розколола ся, а з щілини висунула ся душа домініканського пралата, що колись в Еспанії був інквізитором і тортурував людий. За се він дістав ся до пекла і служив там за ката. Тепер ніс він кропило на довгій, трисяжневій жердці. За ним висунули ся душі двох піротехніків*), що на предовгім дручку двигали коновку з сьвяченою водою. Хоч коновка була добре заткана, щоби вода не розхлюпала ся, чорти розбігли ся на всі сторони, боячи ся, щоби на котрого не впала кропля і не спарила его. Засуджений чорт прижмурих очи, запер в собі дух, затис зуби і ждав на езекуцію. Піротехніки зняли з дручка коновку, відшпунтували її обережно і відступили на бік. Інквізитор замачав кропило і махнув ним. Покроплений чорт заскавулів так, що аж скала задрожала, а вершок урвав ся і покотив ся в пропасть. Коли інквізитор махнув другий раз кропилом, чорт сіпнув собою так, що урвав ланци, котрими сковано его руки. За третим разом чорт зомлів.

*) Ті, що фабрикують динаміт, бомби і иньші експльодуючі матерії, та уміють обережно поступати з всякими небезпечними для життя і здоровля річами.

Пралат і піротехніки щезли з рештою сьвяченої під землею, а чорти збігли ся знов, оглядати свого товариша. На чорнім тілі були від сьвяченої води білі плями і міхурі. Чорт йойкав і стогнав, та просив ся, щоби его як найскорше пустили до пекла, викупати ся в горячій смолі. Чорти розкували его і забрали з собою.

Душа Кравчука сиділа дальше під скалою скулена і не знала що діяти. Чорти до пекла не взяли її, ангел божий також не показувавсь, щоби провести, чи хочби показати стежку до неба. Душа зажурила ся. “Може дійсно так буде — гадає собі — як казав Мацунер? Може на правду буду від тепер валяти ся по сьвітї, розносити чуму і холеру?”

Душа сиділа і ждала, чи не надійде хто, та чи не закопає в сьвятій землі трупа. Минув день, минув другий, але ніхто не показував ся. Приблудив лише якийсь пес, але і сей, понюхавши мерця, на місци здох. Надлетів ворон, дзьобнув раз... і також здох. Навіть мухи, що гниюче стерво мов мід злизують, здахали, як лиш сіли на хрунівського трупа. Вже й душа не могла довше тут сидіти. Смірід з розпареного сонцем тіла виїнав її з ліса.

„Куди мені повернути?“ — погадала душа, вийшовши на край ліса. Душа нагадала собі,

що покинула село не попрощавши ся з жінкою, ні з дітьми, не глянувши навіть на рідне село, на ту нивку, котру діди і прадіди Кравчука зрошували своїм потом, на ту толоку, на котрій хлопцем вигукував, пасучи товар, грав ся з товаришами. Вже рік минув, як в останнє бачив діти...

„Коли вже маю сам шукати дороги на той сьвіт, — гадає душа — коли маю ходити блудом Бог зна' як довго, то піду, бодай гляну на село, на жінку, на діти. Побачу, чи здорові і почую, чи знають, що зімною стало ся. Може прецінь хто знайде мого трупа і дасть знати в село. Може й поховають по християнськи?“

Пішла душа цісарською дорогою і минула перше село... За нею заграли похоронні дзвони, заплакали діти за родичами, родичі за дітьми. Се холера забрала весь народ в хатах здовж дороги, котрою перейшла хрунівська душа. Перейшов через друге село, а там таке саме. Лишив за собою страх, плач, розпуку і проклони. В третім, четвертім селі те саме.

По кількох днях мандрівки, прийшла душа до Глинок. Було се перше село его повіту. Звідси дві милі до повітового місточка, а відтак еше малі дві милі і буде в ріднім селі... Побачить рідну стріху... побачить діти.

Під рогачкою сіла душа відпочати. Не так сама мандрівка змучила її, як ті муки, що куди лиш поверне, приносить нещастє, що люди мруть, гинуть як мухи і проклинають єго.

Надїхала фіра і станула в рогацї. Стоїть, а жид не виходить. „Жиде! — крикнув фірман — бери за рогачку!“ — Крикнув раз, другий і третій, але ніхто не вийшов. Фірман вже хотїв затяти конї і їхати дальше не заплативши рогачки, але газда, котрий бояв ся якої напасти, казав єму злізти і занести мито до буди. Фірман зліз, копнув двері ногою і вліз до хати. Вийшов відтам блідий, німий. Батіг і гроші вилетїли єму з рук.

„То що таке?“ — питає газда.

“І тут вже прийшла холера — каже фірман. — Жиди, жидівку і четверо бахорів вже чорти вхопили. Пяте жиденя єще стогне в бєтах“.

„То вже і тебе холера певно вчепила ся“ — крикнув газда — і щоби фірман не всїв на фіру, вхопив віжки, завернув і пігнав назад, лишаючи фімана на місци. Фірман сконав таки в очах хрунівської душі. Надійшли люди з села, а побачивши трупа, втікли назад, але таки від холери не спасли ся... Забрали повітре з собою. За хвилю заграли дзвони, взиваючи людей до молитви.

„Чому то попи не учили нас, що за хрунівство така тяжка кара? — каже до себе душа. — Чи я знав, що за таке гірша мука ніж в пеклі? Як би наші віти знали, як я тепер покую, то не трималиби з панами, не урядувалиби по польськи, не фальшувалиби виборчих ліст... Тепер я до суду віку буду сіяти смерть, буду збирати проклони... І моє село і мої діти вимерли би, як би моя нога станула в моім селі... А як не побачу дітей, то еще гірше буду мучити ся... Так само буде, як вони через мене вимруть. Не вступаю до села... Але діти мушу бачити!“

Довго сиділа душа і думала. Над вечером пустила ся через село в сторону міста. Придумала спосіб побачити діти а не нанести на них пошесті. — „Насамперед піду — гадає собі — й покараю тих, що мене звели на хрунівську дорогу. Піду до міста і занесу там пошесть. Нехай виздыхають всі ті, через котрих я зраджував мій народ!... Потому буду оминати всі людські оселі, щоби не гинули невинні, щоби через мене не терпіли ті, котрих і так вже кілька сот літ давить неволя. І до мого села не піду. Діти побачу не приступаючи до села,, побачу з того горба за селом. Хоч від него еще миля до села, але зір душі сягає дальше ніж смертні очи людського тіла. Вийду на сей горб, залізу в корчі і

буду ждати. Вийдуть діти на толоку, то побачу їх“.

пустила ся душа до міста, щоби відвідати староство і раду повітову. О милю від міста бачить на брамі корчми якийсь великий папір, а на ній великим письмом стоїть: „Пересторога!“ Читає, а се оповіщене, що в околиці вже появилася холера і поученє, як боронити ся перед сим гостем. В сій корчмі сидів лихвар, що мав в своїй кишени кілька громад і при всяких виборах доводив їх сим до хрунівства. Душа хотіла покарати его і загостити під его стріху. Хоче зійти з гостинця, та не може; відкинула її якась невидима сила. Був се карболь, вапню, йодоформ і інші якісь свинства, котрими жид позливав пляц довкола корчми, щоби не впустити до себе холери. Душа пробувала то з сего, то з того боку, але смід карболю не пускав її... Душа лишила жиду і помандрувала дальше в сторону міста. В місті вже також приготували ся на прийняте страшного ворога і смродом карболю обвели місто як кріпость муром. То сюди, то туди пробувала душа закрасти ся до міста, але всюди ударила головою о сей невидимий протихолерний мур.

„Доберу ся до вас иньшим разом — закліяла душа — коли будете гадати, що холера вже всту-

пила ся з краю. Я вам не дарую, мушу відплатити ся за моє нещастє!“

Щоби дістати ся до Сопухівки, душа мусїла обійти місто. Між містом а Сопухівського було мале сїльце. Душа пішла полем, щоби не зачепити сїльця і не занести там холери. Горб, з котрого видко було Сопухівку, вже був недалеко. Єще чверть години, а побачить рідне село, побачить стріху де вродив ся, де жили єго діти і може як раз тепер молили ся за душу батька...

Нагло з заду затуркотїло на гостинци. Озирає ся, а то жене віз з величезною бочкою. За сим возом брїчка — везе лікаря і двох шандарів. Віз переїхав попри душу... а нею як не кине в бїк! Відкинуло її о кількадесять сяжнів. Був се віз з карболом, котрим лікар мав відгородити село від сьвіта, аби холера не зайшла. Переїхав віз попри горбок і закрутив в село, лишаючи за собою довгий хвіст карболового смроду. Душа хотїла вже перейти через потїк, що плив попід горб, але невидима сила відкинула єї. Карболь відгородив єї від села. Загадала душа другим боком підійти під село. Завернула, перейшла лїс і великим півколесом, щоби не зачепити громадського пасовиска і не заповітрити єго, дістала ся ла стояла руїна старого замчища панського. „Ви-

ча другий бік села. Там, під самою границею селізу — гадає душа — на мур і звідтам гляну на село“. — Приступає ближше і бачить, що вже за пізно. В башті зроблено склад протихолерних паскудств. І туди не приступить. Кружляв сарака пару днів і пару ночий навкруг села, то відси, то відти пробував зазирнути до села... Дарма!

..Не впустили до пекла — каже до себе хрунівська душа — але таке, як мені тепер, гірше ніж найтяжші пекольні муки. До неба вступу не маю, чорти утікли від мене, а люди гонять від себе... до дітий не пускають!

Пішла душа дальше. Села, міста треба було виминати, бо вість про пошесть рознесла ся телеграфом по цілім краю і скрізь, де лиш живуть люди, душі загороджував дорогу протихолерний мур. Лиш тут і там, де ще не знали про пошесть, або де через недбальство не приготували ся на прийатє страшного гостя, холера видушувала народ. Але і се не довго тревало. Доктори таки поборили холеру, і прогнали хрунівську душу в безлюдні степи, безводні пустинї. Там душа Кравчука вже не була сама. Там вона зійшла

ся з иньшими хрунями, що так само як Кравчук
зраджували свій народ. Там вони блукають, і
кленуть свою долю. І не буде сему кінця. Про-
кляті людьми, викляті небом і пеклом, будуть
блудом блудити... до суду віку!

Маємо на складі всілякі річи котрі є конечно потрібні для СІЧОВИЧКИ і СІЧОВИКА а то: гімнастичні убраня, черевики гумові до гімнастики, паски гумові до підперізуваня ся, шапки, ленти, топірці і всілякі інші товариські відзнаки як також уніформи парадні для „Січній“.

Маємо також дуже добрі паски з доброї шкіри, оден пасок коштує від 50¢ до \$1.50 разом з пересплюкою.

Маємо також різного рода пера, олівці, листовий папір різного рода і конверта. Виробляємо також печатки.

По всілякі інформації просимо звертатись на понизшу адресу:

„Sichowy Bazar”

34 E. 7th St. -

New York, N. Y.